

Əhsən RƏHMANLI

ADMİU-nun müəllimi,
Bakı, İnşaatçılar prospekti 39
AMK-nın dissertantı
Email: ahsanrahmanli@mail.ru

Elçin NAĞIYEV

AMK-nın baş müəllimi,
Bakı, Yasamal rayonu, Ələsgər Ələkbərov 7
Email: elcin-nağıyev@mail.ru

MÜĞƏNNİLƏRİN YETİŞİB PÜXTƏLƏŞMƏSİNDƏ ƏHSƏN DADAŞOVUN ROLU

Xülasə: Məqalədə ustad tar ifaçısı, xalq çalğı alətləri ansamblının rəhbəri Əhsən Dadaşovun Azərbaycan xanəndələri ilə yaradıcılıq əlaqələrindən söhbət açılır. Göstərilir ki, o, bir sıra xanəndələrin səhnəyə qədəm qoymasında, səslərinin radio fonduna yazılmasında, səhnələrdə və televiziya da çıxışlarının təşkilində mühüm rol oynamışdır. Belə ki, Əhsən müəllim xalq musiqimizi, muğamları, bəstəkarlarımızın yaradıcılığını dərinədən bildiyi üçün gənc xanəndələr ona müraciət etməyi üstün tuturdular.

Açar sözlər: Əhsən Dadaşov, xalq çalğı alətləri ansamblı, müğənnilər, qarmona münasibət, səslənmə fərqi

İstedadlı musiqiçi, gözəl tarzən, bir-birindən gözəl melodiyaların müəllifi, musiqi aləmində cazibədar, təsirli ifaları ilə könülləri fəth edən Əhsən Dadaşov (1924-1976) Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində 1961-ci ildə xalq çalğı alətləri ansamblı yaradarkən istedadlı musiqiçiləri ətrafına toplayaraq səmərəli, geniş yaradıcılıq işlərinə başlamaqla və zəngin irs yaratmışdır. O, ansamblı Teleradio Komitəsinin o vaxtkı sədri Ənvər Əlibəyli (1916-1968) və xor kollektivinin bədii rəhbəri və baş dirijoru, məşhur bəstəkar Cahangir Cahangirovun (1921-1990) tövsiyyəsi ilə təşkil etmişdi. Bu ansambl tele-radionun xorunu radio üçün yazılan lentlərdə və televiziya da müşayiət edirdi. Sonralar isə ansambl tele-radionun nəzdində sərbəst fəaliyyətə başladı. 1963-cü ildən bu ansamblın üzvləri gənclərdən ibarət idi. Ə.Dadaşov istedadlı ifaçıları kollektivə cəlb edərək repertuarı və səslənməsi ilə digər xalq çalğı alətləri ansambllarından fərqlənən, populyarlıq qazanan, sevilən və hər yerdə rəğbətlə qarşılanan bir ansambl yaratdı. Əhsən müəllim rəhbəri olduğu ansamblının Şərq üslubunda səslənməsinə çalışırdı. Burada əsasən, türk üslubuna üstünlük verilirdi. Azərbaycanda 12 pilləli səs sistemi mövcud olduğundan, çərək tonların olmadığı üçün Əhsən Dadaşov əsl Azərbaycan xalq çalğı alətləri ansamblı səslənməsilə seçilən öz ansambl məktəbini yaratdı. Əhsən müəllim ansamblın üzvləri və məşqlərə gələn, lentlər yazdıran, səhnələrdə çıxış edən müğənnilər üçün nümunə, örnək və əsl məktəb idi.

Əhməd Bakıxanovun (1892-1973), Əliağa Quluyevin (1917-1998), Baba Salahovun (1923-1982), Hacı Məmmədovun (1920-1981), Yusif Heydərovun və Əlibaba Məmmədovun yaratdıqları və rəhbərlik etdikləri ansambların hamısının tərkibində qarmon olsa da, Əhsən müəllim öz ansamblına bu aləti daxil etməmişdi. Bəziləri haqsız olaraq fikir yürüdür ki, Ə.Dadaşovun qarmona münasibəti xoş olmadığından, bu alətin tembrini sevməməsindən və onu primitiv bir alət saymasından idi. Əslində isə bu belə deyildi. Bütün toy şənliklərində Əhsən müəllimin qrupunun tərkibində qarmon ifaçısı vardı, o, tarı qarmonun “do”, “sol” və s. səslərinə kökləyərək bütün mərasim ərzində qarmon, klarnet, kamanla birlikdə xanəndələri müşayiət etmişdir. O dövrün tar çalanları el şənliklərində xanəndəni ənənəvi olaraq kamanla müşayiət edirdilərsə, Əhsən müəllim əksər hallarda qarmon – klarnet - nağara üçlüyü ilə, ansambl şəklində müşayiət edirdi. Klarnet çalan əsasən, oyun havalarında ifa göstərirdisə, muğamlarda mahnı və təsniflərdə qarmon çalan Əhsən müəllimlə

birlikdə xanəndələrin oxumağını tamamlayırdı. Biz arxiv materiallarında, musiqiçilərin şəxsi arxivlərində Ə.Dadaşovun toylarda xanəndələrə birlikdə çəkilən xatirə fotosəkillərində ayrı-ayrı qarmon ifaçılarını dəfələrlə seyr etmişik. Hətta bu mehriban, mədəni, istiqanlı tarzənin qarmon ifaçıları ilə dostluğu da vardı. Bu sırada İsfəndiyar Coşqun (1929-1991), Məmmədağa Ağayev (1919-1982), Səfərəli Vəzirov (1929-1982) və başqalarının adlarını hörmətlə çəkirik.

Ə.Dadaşov qarmon ifaçılarından ən çox virtuoz sənətkar Zakir Mirzənin sənətinə dərin sevgi və rəğbət bəsləyirdi. O özüylə danışılan toy şənliklərində həmişə Zakiri görmək istərdi. Onlar birlikdə möhtəşəm tədbirlərdə çıxış edirdilər. Zakirin xatirələrindən: “Toylarda Montenin “Çardaş”ını və digər klassik əsərləri ifa edirdim. Böyük zövq alırdı, xoş sözlərini əsirgəmir, məndə həvəs oya-dır, belə repertuari zənginləşdirməyimi tövsiyə edirdi. O, deyirdi ki, məmuniyyətlə səni ansamblın tərkibində görmək istərdim. Lakin mən yalnız səslənmə fərqi yaratmaq istədiyimə görə bunu etməmişəm”.

Azərbaycan milli televiziyasının fonotekasında SSRİ xalq artisti, professor Bülbülün (1897-1961) qorunan ifalarının birində onu müşayiət edənlər sırasında birinci tarzən, konsertmeyster Əhsən Dadaşov, ikinci tarzən Sərvər İbrahimovdur (1930-2002). Ansamblın tərkibində qarmon çal-an ustad sənətkar Teyyub Dəmirov (1908-1970) da var. O, müğənnini müşayiət edərək “Bayatı-kürd” muğamı çalır. Bu fakta əsasən fikir söyləmək olar ki, Ə.Dadaşov tərkibində qarmon aləti olan ansamblarla da çıxış edirdi. Ə.Dadaşovun rəhbəri olduğu ansambl qarmon daxil etməməsinin obyektiv səbəbi yalnız digər ansamblardan fərqlənmək və özünəxas səslənmə yaratmaq istəyi olub.

Əslində Əhsən müəllim ansamblına qoşanağara və qaval da salmayıb, əvəzində zərb alətini səsləndirib. İlk dəfə zərb alətini onun ansamblında görmüşük. Ə.Bakıxanovun xalq çalğı alətləri ansamblında isə nağaradan əlavə qoşanağara və qaval alətləri də səslənirdi. Əhsən Dadaşov xalq çalğı alətləri ansamblının tərkibində tar, kamanla birlikdə ud, tütək, qanun, fortepiano və klarnet alətlərinin də bir-birinə uzlaşaraq gözəl və həmahəng səslənməsini yaradırdı.

Ə.Dadaşovun ansamblı fəaliyyətə başladığı ilk çağlardan məşhur müğənniləri müntəzəm olaraq açıq konsertlərdə, televiziya və radioda müşayiət edirdi. Bu sırada Şövkət Ələkbərova (1922-1993), Sara Qədimova (1922-2005), Gülağa Məmmədov (1925-1994), Mirzə Babayev (1913-2008), Qulu Əsgərov (1928-1987), Anatollu Qəniyev (1931-1985), Bə?kir Haşımov (1926-1989), Məmməd Salmanov (1930-2005), Eynulla Cəbrayıl (1929-1993), Ramiz Hacıyev (1936-2005), Novruz Feyzullayev (1930-2008), İslam Rzayev (1934-2008), Tamilla Məmmədzadə (1937-1997), Flora Kərimova və başqalarının adlarını qeyd edə bilərik. Lakin ustad tarzənimiz gənclərin də ansambl müşayiətilə oxumasına, tanınmasına, püxtələşməsinə çalışır, daim onlara diqqət və qayğı göstərirdi. Cəsarətlə qeyd etməliyik ki, Elmira Rəhimova, Arif Babayev, Süleyman Abdullayev, Baba Mahmudov (1940-2006), Nəzakət Məmmədova (1944-1981), Niyaməddin Musayev, Qədir Rüstəmov (1935-2012) və başqalarının səsi Əhsən müəllimin ansamblının müşayiətilə Azərbaycan radiosunun fondu, Ümumittifaq “Melodiya” firmasının qrammofon vallarına yazılışı üçün lentə alınmış, televiziya konsertləri və çəkilişləri vasitəsilə yayımlanmışdır. Bundan əlavə həmin müğənnilər Ə.Dadaşovun idarəsilə xalq çalğı alətləri ansamblının müşayiətilə Dövlət Filarmoniyasında, Bakının və digər şəhərlərimizin mədəniyyət müəssisələrində konsertlərdə çıxış ediblər. Əhsən müəllim müğənnilərlə muğamları, təsnifləri, xalq mahnılarını və bəstəkarlarımızın əsərlərini xüsusi zövqlə, ustalıqla və yüksək peşəkarlıqla hazırlayırdı. Əbəs deyil ki, onun ansamblının müşayiətilə radioya yazılanlar, televiziya üçün çəkilənlər əsl musiqi nümunəsinə, sənət incisinə çevrilərək qızıl fondada qorunur və hər dəfə səslənəndə ruhumuz təzələnir.

Əvəzsiz, həmişəyaşar müğənnimiz Elmira Rəhimova sənətdəki ilk addımlarından tanınaraq sevilmişdir. Onun səsinin radioda lentə alınması, televiziyamızdakı konsertləri ilk əvvəllər Ə.Bakıxanovun ansamblının müşayiətilə olub. 1964-cü ildən etibarən Əhsən müəllimin rəhbəri olduğu ansambl Teleradio Verilişləri Komitəsində sərbəst fəaliyyətə başladığı dövrdən Elmira xanım da Ə.Dadaşovun ansamblının məşqlərinə qatılaraq sıx yaradıcılıq əlaqələrində olub. O, 1960-70-ci illərdə bəstəkarlarımızın xeyli sayda mahnılarını və bir sıra xalq mahnılarını radiomuzun fonotekasına təqdim edib. Elə hazırkı dövrdə də həmin ifalar müasirdir və daim efirə verilir. Müğənni

Ə.Dadaşovun ölümündən sonra da özünü həmin ansamblın yetirməsi sayaraq ustaddan xatirə qalan "Xatirə" ansamblı ilə yaradıcılıq əlaqələrini davam etdirib. Elmira xanım tele-radionun estrada orkestrinin də solisti olub.

Xanəndə Novruz Feyzullayev əslən Ərdəbildən idi, orada boya-başa çatmışdı. İranın paytaxtı Tehran şəhərində yaşamış, rəqqas və xanəndə fəaliyyəti göstərmiş, Novruz Əfşar kimi məşhurlaşmışdı. Əfşar ona verilmiş təxəllüs idi, "Əfşar" muğamını yaxşı oxuduğu üçün bu adı qazanmışdı. O, 1962-ci ildə ailəsilə birlikdə Quzey Azərbaycana (cənubdakıların təbirincə desək, Şurəvi Azərbaycana) mühacirət etmişdi. Bakıda demokratların (S.C.Pişəvərinin rəhbərliyi ilə 1945-1946-cı illərdə mövcud olmuş Milli Hökumət süqut etdikdən sonra Sovet Azərbaycanına mühacirət edən üzvlərinin) mədəniyyət mərkəzi (komitəsi) fəaliyyət göstərirdi. Burada "Məşəl" adlı xalq çalğı alətləri ansamblı da yaradılmışdı. Novruz bu ansamblın fəal üzvlərindən biri oldu. Ə.Dadaşov bir müddət "Məşəl" ansamblına rəhbərlik edib. O, Novruz Feyzullayevin məşqlərdə, konsertlərdə bacarığına dəyər verərək onun Respublikamızda geniş şəkildə tanınmasına kömək etmişdi. Əhsən müğənnini Tele-radio Verilişləri Komitəsində rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblına dəvət edərək ona yaxşı repertuar hazırlamış, səsinə radionun fondu üçün yazdırmış, televiziya konsertlərinə çıxararaq ölkəmizdə tanıtılmışdı. 1960-1970-ci illərdə biz radio dalğalarından tez-tez N.Feyzullayevin səsinə eşidirdik. Xanəndə Əhsən müəllimin ansamblının müşayiətilə oxuyaraq radiomuz üçün "Şur təsnifi"ni (13.10.1966), "Hümayun" dəstgah muğamını (11.02.1967), "Segah təsnifi"ni (20.06.1967), "Çahargah təsnifi"ni, "Yar bizə qonaq gələcək" xalq mahnısını (29.06.1967), "Zəmin-Xara təsnifi"ni, "Şur təsnifi"ni (Gecə-gündüz qəlbimdəsən) (03.04.1968), bəstəkar Ələkbər Tağıyev və şair Mikayıl Müşfiqin "Sənə qurban" mahnısını, "Ay qız amandır" xalq mahnısını (29.07.1969), "Qaragilə" (28.01.1972) və "Bülbüllər oxur" (31.05.1972) xalq mahnılarını yazdırmışdır. Təsniflərin bəziləri xanəndənin İrandan gətirdikləri, bəziləri isə özünün bəstələdikləri idi. Əhsən müəllimin özünün də bəstəkarlıq qabiliyyəti olduğu üçün yaradıcı insanlara qayğı göstərir, onların yaratdıqlarının meydana çıxmasına, dinləyici, tamaşaçı ixtiyarına verilməsinə şərait yaradırdı.

N.Feyzullayev Əhsən müəllimin ölümündən sonra xanəndə Əlibaba Məmmədovun rəhbərlik etdiyi "Hümayun" ansamblında fəaliyyət göstərmiş. O, bir zamanlar Əhsən müəllimin rəhbərliyi ilə çıxış etdiyi "Məşəl" ansamblına sonralar rəhbərlik edib. Sevimli xanəndəmizə ansambl ilə işləmək münasibətləri, müəyyən incəliklər Ə.Dadaşovdan yadigar qalıb.

Azərbaycan Dövlət mahnı və rəqs ansamblında uzun illər çalışmış, həmin kollektivin tərkibində əsas, aparıcı solistlərdən biri olmuş xanəndə Məmməd Salmanovun səsi xeyli əsərin ifasında səsləndirilib. O, Əhsən Dadaşovla da yaxın münasibətindən, onun xeyirxahlığından və yaradıcılığından bəhrələnərək radiomuzun fondu üçün "Şur təsnifi"ni (18.07.1973), musiqisi Tofiq Quluyevin, sözləri Zeynal Cabbarzadənin olan "Məzəli mahnı"sını (18.07.1973), Aşıq Ələsgərin sözlərinə Hacı Xanməmmədovun bəstələdiyi "Niyə döndün" mahnısını (19.07.1973), musiqisi Arif Məlikovun, sözləri İslam Səfərlinin "Qonaq gəl bizə" (18.07.1973) mahnısını yazdırıb.

Azərbaycan xanəndəlik sənətində öz xüsusi çəkisi olan Arif Babayevin püxtələşib peşəkar sənətdə cəsarətlə addımlamasında da Ə.Dadaşovun böyük xidmətləri olub. Sevimli xanəndəmizin Əhsən müəllimin ansamblı ilə Azərbaycan radiosunun fonduna yazdırdıqları: "Dilkeş təsnifi" (Görmüşəm, sevmişəm, istərəm səni), "Rast təsnifi", Şahid Əbdülkərimov, Aydın Kərimov "Könül açdım" (10.07.1965), xalq mahnıları "Yar bizə qonaq gələcək", "Yaxan düymələ", "Segah təsnifi" (30.12.1970), sözləri və musiqisi Bəhram Nəsimovun "Qarabağ" (05.01.1972), "Qarabağ şikəstəsi" (05.04.1972), Ramiz Mustafayev, Rəfiq Zəka "Elə bağlıyam" (06.06.1973) və s. Qeyd etməliyik ki, A.Babayevin məlahətli tembri, şirin səsilə ustad tarzən Ə.Dadaşovun kövrək və həssas ürəkli, şirin çalğısı vəhdət təşkil edir, həmahənglik yaradırdı. Xanəndə Əhsən müəllimin müşayiətilə daha rəvan, rahat və təsirli oxuyurdu. A.Babayev Ə.Dadaşovun ansamblı ilə Dövlət Filarmoniyasının, Respublika sarayının və tədris müəssisələrinin səhnələrində gözəl sənət nümayiş etdirirdi. Araşdırmaçı kimi tədqiqat işləri zamanı onların birlikdə xeyli səhnə foto-şəkllərinə rast gəlmək olar. A.Babayevin və başqa xanəndələrin Əhsən müəllimlə birlikdə lentə yazdırdıqları qızıl fondada qorunur.

Xanəndə Süleyman Abdullayev də ilk tanınma dövründə Ə.Dadaşovun ustad səviyyəsindən, məsləhət və tövsiyələrindən istifadə edərək peşəkar sənətdə öz izini qoymuşdur. O, bu əvəzsiz tarzənin zəngin sənətindən və xeyirxahlığından faydalanmışdır. Əhsən müəllim onu da konsertlərə apararaq səsinin lentlərə yazılmasına kömək etmişdir. S.Abdullayevin Ə.Dadaşovun ansamblının müşayiətilə radio fonduna yazdırdıqları: Sözləri Aşiq Şəmşirin, musiqisi Bəhram Nəsimovun “Ay qız” (20.05.1965), xalq musiqisi əsasında sözləri Şeyda Əzizin “Gələndə” (08.07.1965), Ələkbər Tağıyev “Segah təsnifi”, sözləri və musiqisi Bəhram Nəsimovun “Var gülüşündə” (22.06.1971), sözləri və musiqisi Bəhram Nəsimovun “Səni qəmli görəndə” (01.02.1971)

İlk sənət tövsiyələrini Ə.Dadaşovdan alan, onun rəhbəri olduğu xalq çalğı alətləri ansamblının məşqlərində püxtələşərək qol-qanad açan, lap gənc çağlardan sənət meydanında məşhurlaşan Nəzakət Məmmədova haqqında da danışmaq istədikdə ustad tarzənimizin adını bir daha hörmətlə qeyd etməli oluruq. Müğənni 21 yaşında Əhsən müəllimin ansamblı ilə səsinə radioya yazdırmış və bir müddətdən sonra tanınmışdır. O, Opera və Balet Teatrının səhnəsində Leyli obrazını yaradarkən yenə Ə.Dadaşovla yaradıcılıq əlaqələrini üzməyərək ansambl ilə konsertlərində, televiziya da canlı çıxışlar etmişdi. Nəzakət Məmmədovanın haqqında söhbət açdığımız ansambl ilə lentə aldirdığı və radio fondunda qorunanlar: Bəhram Nəsimov “Səni qəmli görəndə” (09.12.1965), “Zabul təsnifi”, Çahargah təsnifi” (09.12.1969), Ramiz Mirişli, Dilsuz Mustafayev “İlk sevgi” (04.01.1973), Nəriman Məmmədov, Tofiq Mütəllibov “Səsinə eşidirəm” (17.07.1973), Hacı Xanməmmədov, Səməd Vurğun “Ala gözlüm” (07.10.1976), həmin müəlliflər “Yaxın gəl” (27.10.1976) və s.

Ə.Dadaşov ona müraciət edən və yaxud da Tele-radio Verilişləri Komitəsindən onun ansamblına hazırlığa, səsinə lentə aldırmaq üçün məşqlərə göndərilən gənc müğənnilərə qayğıyla yanaşır, səslərinin cilalanıb formaya düşməsi üçün bacarığını əsirgəməzdi. Repertuarın hazırlanmasında, diksiya məsələlərində, mahnı mətnlərinin düzgün tələffüz olunması və s. incə mətləblərdə bu müdrik sənətkar, sənət bilicisi, sənət fədaisi əlindən gələni edirdi. Ona görə də nəticədə ortaya əsl sənət nümunələri çıxırdı.

Baba Mirzəyev (sonralar Baba Mahmudoglu) 1956-1961-ci illərdə Sənaye İnstitutunda təhsil aldığı illərdə doğma tədris ocağının özfəaliyyət ansamblında, sonra isə çalışdığı L.Şmidt adına zavodun Mədəniyyət Sarayının özfəaliyyət mahnı və rəqs ansamblında oxuyurdu. Burada az-çox təcrübə qazanmış, repertuar öyrənmiş, səsinə bacardığı qədər cilalaya bilmişdi. Sənət fədaisi olan bu gənc, ustadlardan dərslər almaq, böyük musiqi xadimləri ilə təmas yaradaraq onlardan öyrənilən peşəkar sənətdə öz yerini tutmaq, tanınmaq arzusu ilə yaşayırdı. Özünə qarşı tələbkər olan, daim öz üzərində işləyən, müqtədir sənətkarlara qaynayıb-qarışan bu insan opera sənətçisi və əsl xalq xanəndəsi kimi yetişərək öz izini qoymuş, özünəxas dəsti-xətti tutmuş, nəhayətdə dövlət sənətçisi olmuş və xalq artisti kimi fəxri ada layiq görülmüşdür. Onun bir xanəndə kimi yetişməsində, səsinin radioda yazılaraq xalq arasında tanınmasında Ə.Dadaşovun da əməyi az olmamışdı. Tele-radio Komitəsindən Əhsən müəllimin məşqlərinə göndərilən Baba burada hörmətlə qarşılanaraq səsi bəyənilmiş, əyər-əskiklər düzəldilmişdi. Onlar arasında qarşılıqlı anlaşma və çox gözəl münasibət yaranmışdı. Məşqlər öz bəhrəsini verirdi, radio fondu üçün mahnılar və muğamlardan bəzi hissələr yazılmışdı. Həmin lent yazıları hazırda da milli radionun qızıl fondunu zənginləşdirir.

Əhsən müəllim Baba Mirzəyevlə hazırladığı xalq mahnıları üzərində çox ciddi iş aparırdı. Baba müəllim ansamblın müşayiətilə “Ceyran bala”, “Tello”, “Üç telli durna”, “Xumar oldum”, “Kəklük”, “Yaxan düymələ” xalq mahnılarını, “Segah təsnifini”, “Çahargah təsnifini”, Şahid Əbdülkərimovun “Təki sən səslə məni” mahnısını, aşıq havası “Döşəmə Koroğlu”nu oxuyub radioda yazdırmışdı. Bu ifalarda milli ruh, xalqa bağlılıqla bərabər yüksək səviyyəli müşayiət, gözəl səslənmə və zəngin yaradıcılıq işi var. Əhsən müəllim 1960-1970-ci illərdə zəngin yaradıcılıq işləri ilə məşğul olaraq əksər müğənnilərin səs yazılarında əhəmiyyətli rol oynamışdı.

Məqalənin müəlliflərindən biri olan Əhsən Rəhmanlı söyləyir: “B.Mahmudoglu ilə bir ansambl da çalışan musiqiçi kimi deməliyəm ki, o, həmişə Ə.Dadaşovu hörmətlə anır, onun yaradıcılıq xüsusiyyətlərindən danışır və bu böyük sənətkardan çox şey öyrəndiyini dilə gətirirdi. B.Mahmudoglu belə bir fikir də söyləyirdi: “Ş.Əbdülkərimov “Təki sən səslə məni” mahnısını mənə verər-

kən bəndarası çalğı yox idi, nəqarət özü bu yeri əvəz edirdi. Mən bu mahnıya ara çalğı hazırladım. Məşq zamanı bu hissəni ağzımda zümzümə etdim, Əhsən müəllim qımışdı, melodiya xoşuna gəldi və ansambl üzvlərinə öyrətdi. Belə də hazırladıq, canlı çıxışlarda çaldıq və radio fonduna da o cür yazdıq”.

B.Mirzəyev (Mahmudoglu) bu ansamblın müşayiətilə C.Cahangirovun bəstəsi olan “Məhsul bayramı” mahnısını oxuyub lentə yazdırmışdı. O dövrdə bu mahnı çox populyar idi. Hətta toy repertuarına da daxil olmuşdu. Deməli ki, C.Cahangirov da müğənnilərlə mahnı hazırlayarkən lentə yazdırmaq üçün məşqlərə Əhsən Dadaşovun ansamblına gəlirdi. Baba Mahmudoglu Əhsən Dadaşovla yaradıcılıq əlaqələrində olarkən daim diqqət yetirmiş, ansambl ilə işləmək, mahnı üzərində hazırlıq aparmaq qaydalarını da öyrənmişdi. Sonrakı dövrlərdə bu onun karına gəlmişdi. Özü 1979-cu ilin sonlarında “Dastan” folklor ansamblı yaradarkən tam sərbəst işləyə bilmişdi.

Qədir Rüstəmov lap uşaq çağlarından oxuyurdu. Gənclik dövrlərindən Qarabağ toy-büsatında səsinə doğma ellərə bəxş etmişdi. Bakıya gələndən sonra yataqxanada yaşayır, dost-tanışları üçün oxuyurdu. Amma belə bir müğənnini xalq tanımırdı. Yaxın dost-tanışları ona tövsiyə edirdilər ki, səsinə radioya yazdırsın, televiziya çıxış etsin. Onu müxtəlif ansambllara gətirənlər də ansambl rəhbərləri onunla işləmək istəmirdilər. Növbəti tanışlıq Ə.Dadaşovla oldu. Duyumlu, həssas qəlbli sənətkarımız Qədirin səsinə, nəfəsini dərhal duyaraq onunla məşqlərə başladı. O, bu insanın çətin xasiyyətini də tuta bildi, onun şıltaqlığı və tərsliyinə dözərək işi sona qədər davam etdirib səsinə ansamblının müşayiətilə radio fonduna yazdırdı. Həmin ifalar qızıl fondada qorunur və müntəzəm səsləndirilir. Əhsən müəllim Qədirlə Əlibaba Məmmədovun “Hisar təsnifi”ni (07.06.1968), “Apardı sellər Saranı” (08.08.1969), “Sona bülbüllər” (04.06.1969), “Gözəlüm sənsən” (23.09.1969) xalq mahnılarını, “Çahargah təsnifi”ni (04.06.1968), Fikrət Əmirovun Tələt Əyyubovun sözlərinə bəstələdiyi “Reyhan” mahnısını (04.06.1968) lentə yazaraq Azərbaycan radiosuna erməğan edib. O, Q.Rüstəmovun ifasında Şəfiqə Axundovanın teatr tamaşasına yazdığı bir mahnını da (“Əzizinəm, oyan, gül”) hazırlayaraq radiomuza təqdim etmişdir. Bütün bu gözəl, milli duyumlu ifaların əla da ansambl müşayiəti var. Ə.Dadaşov ağır zəhmət, gərgin iş sayəsində Azərbaycana Qədir kimi ölməz bir xanəndə bəxş edib. O, Qədirlə yalnız “Sona bülbüllər”i yazsaydı da xidmətləri böyük sayılacaq, uca tutulacaq, xalqımıza Q.Rüstəmov kimi həmişəyaşar bir sənət adamını bəxş etmiş sayılacaqdı.

“Sona bülbüllər” Qədərə qədər də zaman-zaman oxunmuş, müğənnilərin ifasında radioda səslənmişdi. Lakin Ə.Dadaşovla Q.Rüstəmov yaradıcılığı bu mahnını ucalara qaldırdı, xalqa sevdirdi, daimi ömür bəxş etdi. O zamanlar bu mahnı bütün konsertlərdə və toylarda səslənirdi. Bütün xanəndələrə bu mahnını oxumaq üçün sifariş verilir.

Qeyd etməliyik ki, mahnının yazılışı çox çətinliklə, 4 saata əmələ gəlmişdi. Əhsən müəllim öz qəribəlikləri olan, hər şeydən inciyən, kəsib getməyə meyilli, səbrsiz, dözümsüz Qədirlə çətinliklə də olsa dil tapıb mahnını montajla, hissə-hissə də olsa yazdırma bilmişdi. Həmin nəticədən musiqi mədəniyyətimiz bəhrələndi, bir daha zənginləşdi. Bu mahnı efiyə verilən gündən sevilərək şöhrət tapdı. Dillər əzbəri olan “Sona bülbüllər”ə uzun müddət ərzində şeirlər, esseler, hekayələr yazıldı. Bütün bunlara görə Əhsən müəllimin ruhu qarşısında baş əyməyə dəyər. Q.Rüstəmov məşhurlaşmış, sənət fəaliyyətini davam etdirmiş və xalq artisti fəxri adasahib olmuşdu.

İslam Rzayev peşəkar sənətə qədəm qoyduğu anlarda Əhməd Bakıxanovun rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblı ilə səsinə radioya yazdırmış, bu ansamblı televiziya oxuyaraq məşhurlaşmışdır. Sonralar isə Ə.Dadaşovla sıx yaradıcılıq əlaqələri quraraq onunla birlikdə konsertlərdə, toylarda, televiziya çıxışlarında, lent yazılışlarında olmuşdu. Onları sıx dostluq əlaqələri də birləşdirirdi. İ.Rzayev neçə-neçə xalq mahnılarını, təsnifləri, bəstəkarlarımızın, xüsusilə xalq artisti C.Cahangirovun mahnılarını Ə.Dadaşovun ansamblı ilə radiomuz üçün lentə yazdırıb. İ.Rzayevin Ə.Dadaşovun ansamblı ilə televiziya, Respublika (indiki Heydər Əliyev) sarayında və Dövlət Filarmoniyasındakı çıxışları hələ də xatirələrdən silinməyib. İslam Rzayev Əhsən Dadaşovun bəstələdiyi melodiyları, muğam rənglərini də çox xoşlayırdı. Bu melodiylar onun ruhuna yaxın olduğu üçün Əhsən müəllimlə razılışmış onlara söz qoşdurub oxumaq qərarına gəlmişdi. Müəllif etiraz etmirdi. Məşhur, lirik əhvalı və çox təsirli “Şur rəngi”nə (“Biri sənsən, biri mən”)

xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə söz yazmışdı. Rəng gözəl və sevilən bir mahnıya çevrilmiş və müğənnini bir daha xalqa sevdirmişdi. Həmin mahnı bu günə qədər təsnif kimi də xanəndələrimizin repertuarındadır. İ.Rzayev daha da həvəslənərək Əhsən müəllimin “Zabul” rəngləri və “Segah rəngi”nə də (“Peyman etdik ilk baharda”) söz yazdırıb oxumuşdu. Sözlərini şair-bəstəkar Bəhram Nəsimov yazıb. İslam müəllim bunları radio üçün yazdıraraq televiziyada da oxumuşdu. “Segah təsnifi”ni isə daimi repertuarına daxil edirdi. Ölkəmizdə keçirilən muğam müsabiqələrində də gənc xanəndələr həmin mahnını ifa edir.

1960-cı illərin sonları, 1970-ci illərin əvvəllərində müğənnilər – Yalçın Rzazadə və Niyaməddin Musayev Ə.Dadaşovun ansamblında yetişib. Y.Rzazadə C.Cahangirovun və başqa bəstəkarlarımızın mahnılarını radio və televiziyada oxuyurdu. Radioya yazılan mahnılar bu gün də səsləndirilir. Əhsən məktəbinin yetirməsi olan hörmətli müğənnimiz xalq artisti fəxri adına qədər yüksələrək sənət fəaliyyətini davam etməkdədir.

Niyaməddin Musayev də Əhsən müəllim tərəfindən kəşf edilən, onun xeyir-duası ilə sənətdə yüksələn müğənnilərimizdən biridir. Niyaməddin əyalətdə yetişən bir müğənni kimi Mil-Muğanda toy-büsatda xalqa xidmət edirdi. O, 1960-cı ilin II yarısında Bakıya gəlib Əhsən müəllimlə tanış olur. Onun oxumağı ustad tarzəni qane edir və onunla məşqlərə başlayır. Niyaməddinin ifası ansambl ilə 1960-cı illərin sonlarında, 1970-ci ilin əvvəllərində radioya və vallara yazılıb. Həmin dövrdə onun ifasında Azərbaycan radiosunun fonduna “Zabul-segah” muğam dəstgahı, “Şur” təsnifi və bir necə mahnı daxil edilir. 1973-cü ilin sonlarında o, sözləri və musiqisi Bəhram Nəsimovun “Şahnaz təsnifi”ni radioya təqdim edir və bu ifa onu ölkə miqyasında tanıtdırır. Həmin təsnifin səviyyəli şəkildə meydana çıxmasında Əhsən Dadaşovun mühüm rolu olub.

“Azərbaycanfilm”in istehsalı olan “Gəncəbasarlı qisasçı” kinofilminə musiqini C.Cahangirov yazmışdı. Bu filmə restoran səhnəsində bir mahnı səslənir. Xanəndə M.Füzulinin “Etməzmi” rədifli qəzəlini təsnif kimi oxuyur. Bu səhnədə Niyaməddinin ifası Əhsən müəllimin ansamblının müşayiətilə səslənir. Məsələ belə olmuşdu: Bəstəkar Ə.Dadaşovu evinə çağıraraq melodiya ilə tanış etmiş və tapşırmışdı ki, bu əsərə səsi düşən bir müğənni barədə fikirləşsin. Vədə təyin olunan vaxt Əhsən müəllim C.Cahangirovun evinə Niyaməddinlə birlikdə getmişdi. Beləliklə, bəstəkar pianoda, Əhsən müəllim tarda müşayiət etməklə melodiya müğənni ilə məşq edildi. 10-15 dəqiqədən sonra Cahangir müəllim dostu Əhsənə üz tutaraq sevinclə dedi: “Sən bu müğənnini hardan tapmışan? Bunun səsi titrək kaman səsidir ki... Həm də yaxşı ürəyi var. Əminəm ki, əsər əla alınacaq” (Cahangir Cahangirova həsr edilmiş televiziya verilişində Niyaməddin Musayevin dediklərindən).

Böyük bəstəkarımız səhv etməmişdi, Niyaməddinin ifası filmin həmin səhnəsinə yaraşaraq tamaşaçılar tərəfindən sevilirdi. Bu iş N.Musayevin səsinin filmə ilk yazılışı idi və onun daha da şöhrətlənməsinə xidmət etdi. Sonrakı dövrlərdə N.Musayev daha da populyarlaşaraq xalq artisti fəxri adına qədər yüksəldi. O, mahnılar bəstələyir, “Röya” adlı instrumental ansamblı yaradır. Əhsən məktəbinin layiqli yetirmələrindən biri kimi Niyaməddin də vaxtla məşqlərində iştirak etdiyi ustad sənətkarın yaradıcılıq çeşməsindən su içərək melomanlıq və ansambl ilə işləmək sərişətəsinə mənimsəmişdir.

Ə.Dadaşov həqiqətən yüksək bacarığa sahib yaradıcı şəxs, böyük istedad və təcrübə sahibi olaraq Azərbaycan xanəndələrinin yetişməsində, sənətdə düz istiqamət götürərək yüksəlməsində və ümumxalq sevgisi qazanmasında misilsiz xidmətlər göstərmişdir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Rəhmanlı Ə. M. Səhnəmizin Məcnunu Baba Mahmudoglu. B.: Min bir mahnı, 2012
2. Rəhimli İ. Segah yangısı, B.: Işıq, 1991
3. Sadıqov F. B. Muğam, B.: Maarif, 2011

Ахсан Рахманлы
Педагог АГУКИ

Эльчин Нагиев
Старший педагог АНК

РОЛЬ АХСАНА ДАДАШЕВА В ОБУЧЕНИИ ПЕВЦОВ

Резюме

В своей статье «Роль Ахсана Дадашева в обучении певцов» Ахсан Рахманлы и Эльчин Нагиев раскрывают особенности взаимодействия известного исполнителя на таре и исполнителей мугама, а также даётся краткая характеристика его выступлений на телевидении, радио и на сценах.

Ключевые слова: Ахсан Дадашев, певцы, исполнение, тар

Ahsan Rahmanli

Lecturer of Azerbaijan State Culture and Art University

Elcin Nagiyev

Senior Lecturer of ANC

Ahsan Dadashov's role in training singer's

Summary

The associate paper of Ahsan Rahmanli and Elcin Nagiyev called "Ahsan Dadashov's role in training singer's," talks about a work of a tar-player with singers and also his performances on TV and on the stages.

Key words: Ahsan Dadashov, singers, performance, tar

Rəyçilər: pedaqoji elmlər doktoru, professor Fərahim Sadiqov,
sənətsünaslıq doktoru, professor Səadət Abdullayeva